

Н. С. Рязанова, В. М. Федосов

ФІНАНСОВЕ РАХІВНИЦТВО ЯК ІНСТИТУЦІЙНО-ІНФРАСТРУКТУРНА СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті вперше в українській фінансовій науці розглядаються місце й роль інституту фінансового рахівництва (транслітерація з англійської — фінансового екзаунтингу) як інфраструктурної складової інформаційної економіки. Показано, що з розвитком інформаційного суспільства роль цього інституту істотно зростає. Досліджено сутність фінансового рахівництва, його ознаки, сегменти, інституції, котрі займаються відповідною діяльністю, а також його значення для розбудови господарської системи України. Зазначено, що поняття фінансового рахівництва не тотожне бухгалтерському обліку. Оскільки предметом його діяльності є фінансові відносини, фінансове рахівництво розглядає їх як основу для виявлення, збору, аналітичного оброблення та забезпечення користувачів потрібною їм інформацією у вигляді продуктів і послуг. Воно націлене на аналіз та інтерпретацію інформації, подання її в зрозумілій і зручній формі; його базовою ознакою є надання відкритої (не обмеженої в доступі) фінансової інформації. Це система, що сегментується залежно від кола й специфіки економічних відносин, інформаційний бік котрих є предметом розгляду фінансового рахівництва, та включає його макро- й мікроекономічні аспекти. Суспільне призначення цього інституту розкривається в ході реалізації ним об'єктивних завдань, які полягають у висвітленні інформації, мінімізації невизначеності та пізнанні. Продукція фінансового рахівництва необхідна для системи менеджменту, позиціонування учасників фінансово-економічних відносин на ринку, забезпечення транспарентності діяльності не лише корпорацій, а й державних і місцевих органів влади, управління фінансово-економічними ризиками та стійкого розвитку економіки. Крім того, зростає роль цього інституту у створенні доданої вартості.

Ключові слова: фінанси, фінансове рахівництво, інформаційна економіка, інформаційне суспільство, інформаційна функція фінансів, контролінг, інституціоналізація фінансів.

Рис. 1. Літ. 48.

Н. С. Рязанова, В. М. Федосов

ФИНАНСОВОЕ СЧЕТОВОДСТВО КАК ИНСТИТУЦИОННО-ИНФРАСТРУКТУРНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ИНФОРМАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКИ

В статье впервые в украинской финансовой науке рассматриваются место и роль института финансового счетоводства (транслитерация с английского — финансового эккауинтинга) как инфраструктурной составляющей информационной экономики. Показано, что с развитием информационного общества роль этого института существенно возрастает. Исследованы сущность финансового счетоводства, его признаки, сегменты, институты, занимающиеся соответствующей деятельностью, а также его значение для развития хозяйственной системы Украины. Отмечено, что понятие финансового счетоводства не тождественно бухгалтерскому учету. Поскольку предметом его деятельности являются финансовые отношения, финансовое счетоводство рассматривает их как основу для выявления, сбора, аналитической обработки и обеспечения пользователей нужной им информацией в виде определенных продуктов и услуг. Оно нацелено на анализ и интерпретацию информации, подачу ее в понятной и удобной форме; его базовым признаком является предоставление открытой (не ограниченной в доступе) финансовой информации. Это система, сегментирующаяся в зависимости от круга

© Рязанова Н. С., Федосов В. М., 2016

и специфики экономических отношений, информационная сторона которых является предметом рассмотрения финансового счетоводства, и включающая его макро- и микроэкономический аспекты. Общественное назначение этого института раскрывается в ходе реализации им объективных задач, состоящих в освещении информации, минимизации неопределенности и познании. Продукция финансового счетоводства необходима для системы менеджмента, позиционирования участников финансово-экономических отношений на рынке, обеспечения транспарентности деятельности не только корпораций, но и государственных и местных органов власти, управления финансово-экономическими рисками, а также устойчивого развития экономики. Кроме того, возрастает роль этого института в создании добавочной стоимости.

Ключевые слова: финансы, финансовое счетоводство, информационная экономика, информационное общество, информационная функция финансов, контроллинг, институционализация финансов.

Nadiia Riazanova, Viktor Fedosov

FINANCIAL ACCOUNTING AS AN INSTITUTIONAL AND INFRASTRUCTURAL COMPONENT OF INFORMATION ECONOMY

This article, for the first time in Ukrainian financial science, considers the place and role of financial accounting as an infrastructural component of information economy. It is shown that the role of this component grows as information society develops. The article explores the essence of financial accounting, its distinctive features, segments, institutions engaged in relevant activities, and its importance in the development of Ukraine's economy. It is noted that the concept of financial accounting is not identical to bookkeeping. Since the subject matter of financial accounting is a set of financial relations, they are viewed as the basis for identification, collection, analytical processing, and the provision of users with necessary information in the form of products and services. Financial accounting is aimed at the analysis and interpretation of information, its presentation in an understandable and user-friendly form; its basic attribute is the provision of open access information. This is a system that is segmented depending on the range and specific features of economic relations whose information aspect is the subject matter of financial accounting and includes its macroeconomic and microeconomic aspects. The social purpose of financial accounting is revealed in the course of accomplishing objective tasks that consist in disclosing information, minimizing uncertainty and gaining new knowledge. Financial accounting products are necessary for the management system, for determining the market position of participants of financial and economic relations, ensuring transparent activities of not only corporations but also central and local authorities, management of financial and economic risks, and sustainable economic development. Also the role of financial accounting in the creation of value added is growing.

Keywords: finance, financial accounting, information economy, information society, information function of finance, financial controlling, institutionalization of finance.

JEL classification: D80, M41, M48.

Розвиток економіки та фінансів супроводжується збільшенням ролі фінансової інформації, чому сприяють стрімке поширення новітніх технологій, мобільність, доступність і глобальність зв'язку. Поглиблюючи знання про природу інформації як явища, її призначення бути сприйнятою й використаною, економічна наука та практика доходять однозначного висновку, що саме інформаційна невизначеність, котра є результатом відсутності в користувачів доречних, правдивих і зрозумілих їм відомостей, є чинником численних ризиків. Незважаючи на це, в реальному житті механізми мінімізації фінансових і економічних ризиків великою мірою вибудовуються саме на основі обмеження доступу до інформації, котра в усьому світі офіційно поділяється на відкриту

та закриту. В Україні до останньої належать конфіденційні, службові й таємні дані, оприлюднення яких забороняється законодавством і доступ до котрої має обмежене коло осіб [1, ст. 21]. У цих процесах криється суперечність, для розв'язання якої потрібно перейти до таких механізмів мінімізації ризиків, що перебувають у площині широкого оповіщення всіх учасників господарювання, надання їм правдивих даних та підвищення рівня їхньої фінансової грамотності, тобто до розвитку соціального інституту відкритої інформації, зокрема фінансової, на засадах транспарентності.

Яскравим прикладом зростання ролі відкритої інформації є діяльність корпорацій, коли для будь-якої з них наявність відкритих даних щодо ситуації на фінансовому ринку, в інших компаніях, у бюджетно-податковій системі та економіці загалом є основою ефективного фінансового менеджменту. Нині обов'язковими елементами інвестиційної оцінки об'єктів є процедура дью ділідженс (due diligence, DueD, DDG)¹, котра великою мірою базується на відкритій інформації та узагальнює широкий спектр даних про власників бізнесу, в який планується вкладати кошти, про сам бізнес, його місце на ринку й інвестиційні ризики, а також про пов'язану з ними підприємницьку діяльність. Уже типовими стають моделі бізнес-адміністрування, орієнтовані на інформаційно-аналітичну підтримку прийняття управлінських рішень. Узагальнюючись поняттям “контролінг”, вони розглядаються як система менеджменту на основі належного інформаційного інструментарію.

Інформаційна активність економічних агентів посилюється: не обмежуючись збором корисних для себе відомостей, вони намагаються розповсюджувати серед учасників ринку дані, що сприяють кращому продажу їхньої продукції, підвищенню ринкової вартості активів і доходів. За такого сприяння обсяг активів тільки 100 найбільших нефінансових ТНК, за нашими розрахунками, перевищує 14 трлн дол. США [2, с. 19]. Поширення відкритої інформації необхідне для залучення інвесторів і завоювання ринків, забезпечення конкурентних переваг певної діяльності й продукції, обґрунтування та захисту перед громадськістю конкретних проектів. З цього приводу німецький філософ і соціолог Юрген Габермас у праці “Теорія інформаційного суспільства” (1995) зазначає, що в інформаційну епоху зростає розуміння ролі інформації в суспільстві та відбуваються істотні зміни в пріоритетах бізнесу: функція зв'язку з громадськістю — тобто аспект відкритості інформації — висувається на перший план. Наразі такі дії з боку банків, нафтових компаній, міжнародних хімічних концернів, страховиків та інших бізнес-структур не вважаються чимсь новим, а управління за допомогою інформації стає постійним та набуває рис системи [3, с. 257—269].

¹ Українською “due diligence” перекладається як “належна добросовісність”. Цей термін уведений в обіг у США на початку XX ст. та позначає процедуру розкриття брокером інформації інвесторам про компанію, чії акції торгуються на фондовій біржі.

Наявність належної відкритої фінансової інформації важлива як для корпорацій, так і для домогосподарств, державних та місцевих органів влади, міжнародних організацій. Вони використовують її при плануванні своєї діяльності, прийнятті й реалізації господарських рішень, управлінні ризиками. Можна констатувати, що в суспільстві XXI ст. спостерігається збільшення попиту на якісну, зрозумілу й актуальну фінансову інформацію з боку корпорацій та інших економічних агентів. При цьому їх цікавлять не лише такі стандартизовані чотири форми фінансової звітності, як баланс і звіти про фінансові результати, рух грошових коштів та зміни у власному капіталі, а також примітки й пояснення до них, а й широкий спектр іншої фінансової інформації. Вона представлена різноманітними аналітичними, прогнозними та довідковими матеріалами щодо фінансів окремих корпорацій, галузей економіки, фондового й решти сегментів фінансового ринку, господарства територіальних громад, місцевих і центральних органів влади, а також інших складових ринкової економіки на національному, міжнародному та глобальному рівнях.

При цьому фінансова інформація може компонуватися у вигляді абсолютних сум певних грошових одиниць, індексів, коефіцієнтів, відсотків, рейтингів, ренкінгів (ранжування), формул, фінансових моделей, таблиць, діаграм і графіків (включаючи сучасну інфографіку, котра дає змогу швидко й чітко надавати складну інформацію), текстовому описі та інших формах. Такі матеріали подаються як у візуальному, так і у звуковому форматах, що з легкістю забезпечується сучасними технологіями, включаючи комп'ютери, Інтернет, усевітню мережу (англ. world wide web, www) та мобільний зв'язок.

Зростання інтересу до фінансової інформації з питань діяльності корпорацій, усіх сегментів ринку, державних і місцевих органів влади, окремих національних господарств, міжнародних економічних відносин та світової економіки супроводжується процесами формалізації вимог до збору, оброблення, підготовки й надання відповідних відомостей користувачам. Стандартизуються вимоги до охоплення, періодичності та своєчасності подання інформації, достовірності та якості поширюваних даних, можливості вільного доступу до неї. Прикладів тому чимало, зокрема: стандартизація правил складання фінансової звітності корпорацій для зовнішніх користувачів згідно з міжнародними нормами (International Financial Reporting Standards — IFRS), процес приєднання до яких в Україні розпочався наприкінці 1990-х років [4]; поширення урядовими структурами фінансово-економічної інформації за стандартами МБФ щодо прозорості діяльності таких структур (Special Data Dissemination Standards — SDDS), до котрих наша держава офіційно приєдналась у 2003 р. [5, с. 12].

Описані процеси є проявом поступового формування в суспільстві інституту відкритої (не обмеженої в доступі) фінансової інформації, який є складовою відповідної інфраструктури економіки. Слід зазначити, що фінансова

інфраструктура ринкової економіки вивчалася вітчизняними науковцями в контексті теорії інституціоналізації [6; 7].

Австрійсько-американські соціологи Пітер Бергер і Томас Лукман, досліджуючи інституціоналізацію як динамічний процес виникнення, становлення й закріплення соціального порядку, розглядають поняття “інститут” у історичному зв’язку та виокремлюють три стадії розвитку соціальних інститутів: типізацію, об’єктивізацію й легітимацію. У праці “Соціальне конструювання реальності. Трактат із соціології знання” (1966) вони зауважують, що на стадії виникнення відбувається типізація діяльності, при цьому зародки інституціоналізації є в кожній соціальній ситуації, котра триває якийсь час [8, с. 80—120]. Така діяльність позначається поняттям “інститут”. Окрім того, спостерігається взаємна типізація діяльності та прийняття інституту всіма членами соціуму. На другій стадії, становлення, відбувається об’єктивізація інституту (*objectivation*, тобто опредмечення), коли він закріплюється історично завдяки здатності відтворюватися в поколіннях. На цій стадії інститути перетворюються на об’єктивну соціальну реальність, що обумовлена їх відтворюваністю в поколіннях та історичністю. Третя стадія інституціоналізації — закріплення, тобто легітимація (*legitimation* — узаконення) соціального порядку, його пояснення й обґрунтування, що відбувається, коли інституційний порядок розширюється за межі життя одного покоління. Потреба в узаконенні інституту постає у зв’язку з наслідуванням новим поколінням історичної реальності як традиції. На цій стадії викристалізовується знання про певний інститут та закріплюється його місце в суспільстві, а також розуміння соціальної реальності.

У часовому вимірі всі три стадії інституціоналізації не обов’язково йдуть у чіткій послідовності, одна за одною, інколи вони частково збігаються в часі, відбуваються паралельно. Базуючись на зазначеному підході, інститут відкритої фінансової інформації (*далі* — ІВФІ) можна розглядати як такий, що наразі переходить у другу стадію, об’єктивізації, та одночасно в третю — легітимації. На думку авторів, таким інститутом є фінансове рахівництво (*financial accounting*, згідно з транслітерацією з англійської — фінансовий екаунтинг). Причому поняття “рахівництво” в цьому випадку не тотожне бухгалтерському обліку, котрий, відповідно до Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16.07.1999 № 996-XIV, є процесом виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім і внутрішнім користувачам для прийняття рішень [9].

Слово “рахівництво” (*accounting*) має різну семантику, що з розвитком суспільства розширюється. У цьому випадку, досліджуючи ІВФІ, автори розглядають рахівництво в значенні рапортування (від англ. “*reporting*”, що перекладається як доповіді, звіти, повідомлення, експертизи), надання користувачам

у зручній і зрозумілій формі актуальних відомостей, отриманих у результаті аналізу й узагальнень. Тим самим підкреслюється націленість рахівництва саме на аналіз, інтерпретацію та впорядкування інформації. Подібне тлумачення рахівництва наводиться в західній науковій літературі, енциклопедичних виданнях, практичних посібниках і довідниках [10, с. 4; 11, с. 9; 12; 13]. Наприклад, Белверд Нідлз, професор із фінансів та економіки Університету Іллінойсу (США), характеризує його як процес, котрий, маючи на меті підготовку необхідних користувачам даних, передбачає пошук у них важливих причинно-наслідкових зв'язків, аналіз трендів і результатів досліджень альтернативних проектів, що не властиво бухгалтерському обліку [10, с. 4].

Розглядаючи фінансове рахівництво (фінансовий екскаунтинг), автори визначають його як діяльність зі збору, обробки, аналізу, підготовки та надання користувачам інформації, що характеризує фінансові відносини економічних агентів, у різноманітних зрозумілих і зручних для них формах. При цьому бухгалтерський облік є невід'ємним від такого рахівництва. Прикладом тому є те, що матеріали бухгалтерського обліку, включаючи стандартизовану фінансову звітність із примітками й пояснення до неї, слугують цінним, але далеко не єдиним джерелом даних у фінансовому рахівництві, котре використовує також офіційну статистику, опитування, відомості й показники з нормативних документів, розрахункові аналітичні дані, експертні оцінки та інші доступні джерела. Крім того, обов'язкова фінансова звітність, що готується за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (НП(С)БО), IFRS і подібними стандартами, які діють у різних країнах, є надзвичайно важливою, проте лише однією зі складових відкритої фінансової інформації, тобто продукту фінансового рахівництва.

На сучасному етапі стандартизація фінансової звітності охопила всі національні фондові ринки: на окремих із них розробляються національні стандарти, котрі корелюють із міжнародними, а чимало країн запроваджують у себе останні. Розпочавшись із великих корпорацій, процес стандартизації фінансової звітності поширюється на компанії середньої величини, а також підприємства, що належать державі та місцевим органам влади. Роль стандартизації фінансової звітності важко переоцінити, до того ж вона активно популяризується, внаслідок чого поняття фінансового рахівництва нерідко ототожнюється з бухгалтерським обліком і обов'язковою стандартизацією фінансової звітності. Однак нами вже наголошувалося, що таке рахівництво як ІВФІ не є бухгалтерським обліком. Об'єктом його діяльності є зазначена інформація всіх економічних агентів, а не лише тих, котрі надають обов'язкову стандартизовану звітність, і подає він її аж ніяк не виключно у формі цієї звітності.

Незважаючи на значимість фінансового рахівництва в окресленому сенсі та актуальність для України його розвитку як інфраструктурної складової інформаційної економіки, у вітчизняній науковій літературі ця тема поки що

спеціально не досліджувалася та окремо не розглядалася, за винятком навчального посібника “Фінансове рахівництво” (2002), виданого в серії “Вища освіта ХХІ століття” [14]. Разом із тим є чимало ґрунтовних напрацювань із питань обов’язкової фінансової звітності корпорацій та її стандартизації [15–18]. У зарубіжній науковій літературі є праці, де глобалізація процесу стандартизації звітності згідно з IFRS і запровадження цих стандартів у окремих країнах досліджується як приклад інституціоналізації [19], але в широкому значенні інституціональний аспект ІВФІ ще не вивчався. Тому метою цієї статті є розгляд сутності фінансового рахівництва як такого інституту, особливостей його розвитку, характерних ознак, суспільного призначення (завдань) і форм прояву. Усе це в цілому вирізняє його з-поміж інших інститутів та визначає його місце та роль у загальній архітектурі фінансово-економічних інститутів суспільства.

Системний розвиток ІВФІ має базуватися на дослідженні теоретичних засад цього процесу, й насамперед на вивченні призначення, глибинної економічної сутності фінансових категорій та виокремленні їхніх специфічних ознак і ролі в сучасному інформаційному суспільстві. Свого часу автори праць “Концептуальні питання теорії корпоративних фінансів” (2013) [20] та “Корпоративні фінанси в контексті викликів сучасної інноваційної економіки” (2013) [21] дослідили фінанси корпорацій як економічну категорію й обґрунтували, що вони являють собою її грошові відносини із широким колом різних економічних агентів, змістом котрих є рух капіталу задля збільшення вартості активів корпорації, тобто вартості її самої. Ними доведена іманентність категорії корпоративних фінансів, двох її об’єктивних, взаємопов’язаних функцій — вартісноформуючої та інформаційної. Перша з них полягає в тому, що фінансові відносини корпорації уможливають рух і зростання мінової вартості капіталу, друга вказує на те, що ці відносини завжди несуть у собі інформацію про грошову (мінову) вартість того, стосовно чого такі відносини складаються, й у ході реалізації цієї функції зменшується або повністю усувається невизначеність у фінансових відносинах. *Інформаційна функція фінансів втілюється в життя через інформаційну підсистему фінансів, однією зі складових якої є фінансове рахівництво.*

Ретроспективний аналіз становлення фінансового рахівництва як ІВФІ показав, що воно великою мірою відбувалось у відповідь на розвиток у ринковій економіці запиту на інформаційну відкритість фінансів юридичних осіб і домогосподарств, а також одночасно з прогресом у інформаційних технологіях. І якщо раніше фінансове рахівництво асоціювалося тільки з бізнесовою діяльністю, на сучасному етапі воно охоплює також державні й місцеві фінанси. Розбудова фінансового рахівництва є яскравим прикладом того, що на кожному етапі розвитку суспільства об’єктивно відбувається становлення саме характерних для цього етапу інститутів. Так, для інформаційного суспільства

ними є інститути інформації, націлені на її розкриття. Фінансове рахівництво закріплюється як тип діяльності, пов'язаної з наданням користувачам відкритої фінансової інформації, формалізується в нормативно-правових актах окремих країн та на міжнародному рівні. Будучи інститутом такої інформації у складі фінансової інфраструктури сучасної ринкової економіки, фінансове рахівництво покликане відігравати ключову роль у соціально-економічному розвитку інформаційного суспільства, сприяючи прийняттю її учасниками ефективних рішень, мінімізації ризиків і створенню доданої вартості.

На початку 1970-х років на всіх фінансових ринках актуалізувалися питання інформаційного наповнення, що відбувалося на хвилі стрімкого розвитку міжнародного фондового ринку, обумовленого послабленням державних обмежень на транскордонний рух капіталів. Ставало очевидним, що підвищення інвестиційної активності, ринкової вартості активів емітентів та мінімізація фінансових і економічних ризиків безпосередньо пов'язане з наявністю належних даних. За цих умов усі агенти економічних і фінансових відносин, котрі надають про себе необхідну інформацію, легше залучають грошовий капітал, нових клієнтів та постачальників. У таких умовах 1973 р. Комісія з цінних паперів та фондової біржі (The Securities and Exchange Commission — SEC), США, створила недержавну, неприбуткову організацію — Раду зі стандартів фінансового рахівництва (The Financial Accounting Standards Board — FASB) — із метою вдосконалення загальноприйнятих принципів останнього та розроблення його нових стандартів. Зазначене започаткувало стрімкий розвиток такого рахівництва в частині обов'язкової фінансової звітності емітентів.

Наприкінці 1970-х років провідні корпорації в розвинутих економіках уже широко використовували комп'ютери, що давало змогу швидко обробляти великі обсяги інформації, тим самим підвищуючи якість фінансового менеджменту. Зазначене обумовило зміщення їхніх пріоритетів щодо мети діяльності: від простого примноження прибутку до процвітання шляхом збільшення ринкової вартості активів корпорації та поліпшення добробуту її власників, що мало втілюватися в підвищенні дивідендів і ринкової ціни її пайових цінних паперів. Прийняття бізнесових рішень дедалі більше стало залежати від позиції інвесторів, яка, у свою чергу, базувалася на інформації про фінанси корпорації. На хвилі цих процесів Американський інститут сертифікованих громадських рахівників (American Institute of Certified Public Accountants — AICPA) в 1978 р. переглянув власне тлумачення рахівництва. Було вирішено, що відтепер воно не обмежуватиметься внутрішніми інформаційними потребами бізнесу, а призначатиметься і для зовнішніх користувачів та зосереджуватиметься лише на фінансовій інформації [22]. Таким чином, фінансове рахівництво поступово ставало сполучною ланкою між бізнесом і зовнішніми користувачами інформації та набувало статусу фінансового хабу (англ.

“hub” — центр, вузол) загальної інформаційної системи економіки, оскільки саме фінансова інформація є першочерговою в ринковому господарстві.

У 1978 р. Концептуальними положеннями № 1 з питань фінансового рахівництва FASB (далі — Концептуальні положення) було закріплено, що його інформаційні продукти, маючи однакову мету, поділяються на дві групи: стандартизовані фінансові звіти (financial statements) і фінансові аналітичні матеріали (financial reporting). Останні містять дані, які безпосередньо чи опосередковано стосуються ресурсів корпорації, її зобов'язань, надходжень тощо. При цьому є інформація, котра може бути представлена тільки у відмінній від стандартизованих звітів формі [23], наприклад загальні річні звіти корпорацій, проспекти емісії та щорічні звіти для Комісії з цінних паперів і фондового ринку, де емітенти подають про себе широкий спектр відомостей. Зокрема, проспект емісії містить характеристику емітента; перелік дозволів на провадження ним діяльності; дані про його участь у інших об'єднаннях (холдингах, концернах, асоціаціях тощо), про юридичних осіб, у яких він володіє більш ніж 10 % статутного капіталу (або активів), про його дочірні підприємства, філії та представництва; детальний опис поточної діяльності та її перспектив; інформацію про його продукцію, ринки, особливості галузі, можливі ризики; докладні відомості про емітовані цінні папери, а також про його посадових осіб і заробітки членів виконавчого органу.

Відмінними від стандартизованих фінансових звітів інформаційними продуктами є також такі аналітичні матеріали, як повідомлення корпорацій для преси, оцінки, прогнози й описи планів її менеджменту, доповіді та інші інформаційні матеріали з екологічних і соціальних питань діяльності корпорації, що стосуються фінансів. У Концептуальних положеннях також зазначалося: якщо стандартизовані фінансові звіти зазвичай повинні проходити зовнішній (незалежний) аудит, то для решти інформаційного матеріалу він не обов'язковий.

Упродовж 1980-х років посилення глобалізаційних процесів супроводжувалося формуванням нової конфігурації світової економіки, що було зумовлено виходом на перший план фінансових питань і відповідних механізмів їх ринкового регулювання. Це також спричинило збільшення ролі фінансового рахівництва як ІВФІ в національних економіках та на міжнародному ринку [24; 25]. Водночас комп'ютеризація в великих корпораціях охопила малий і середній бізнес, що сприяло поглибленню фінансового аналізу, розробленню фінансових рішень на основі великих масивів інформації, розбудові фінансового рахівництва в напрямі подолання інформаційного розриву між менеджерами бізнесу й потенційними інвесторами. Крім того, потужним рушієм фінансового рахівництва стала система корпоративного керування (corporate governance) як така, що забезпечує ефективне управління бізнесом та його контроль із боку власників та інших користувачів інформації (йдеться саме про вищий рівень керівництва корпорацією, а не про його менеджмент

(управління)). Зародившись наприкінці 1980-х років у розвинутих економіках, корпоративне керування наприкінці 1990-х поширилося на інші країни, включаючи колишній соціалістичний табір. В Україні ця система дістала назву “корпоративне управління”. Розкриття інформації, як одна з його основних складових, стала важливим організаційним чинником розвитку інституту фінансового рахівництва та його інформаційних продуктів.

У 1990-і роки в міру поширення Інтернету й утворення всесвітньої мережі обмін інформацією вийшов на принципово новий рівень — став глобальним, мобільним і охопив величезні її обсяги. Користувачі дістали можливість оперативно отримувати потрібні їм відомості з різних джерел, що посилювало конкуренцію на ринку послуг фінансового рахівництва. 1995-й вважається роком народження глобального інформаційного банку, а отже, віхою в розбудові інституту такого рахівництва. Тоді групою економічно розвинутих країн була започаткована загальносвітова інформаційна мережа масового обслуговування економічних агентів на основі інтеграції глобальних і регіональних інформаційно-телекомунікаційних систем, а також систем цифрового телебачення й радіомовлення, супутникових систем та інших видів зв'язку. Така глобальна інформаційна інфраструктура постійно змінюється, розширюючись, оновлюючись та стаючи доступнішою, й фінансове рахівництво стрімко еволюціонує насамперед у площині новітніх інформаційних технологій.

Починаючи з 2001 р. Всесвітній економічний форум¹ щороку визначає щодо кожної країни індекс мережевої готовності (Networked Readiness Index — NRI), за яким у 2015 р. перші десять місць серед 144 країн посіли Сінгапур, Фінляндія, Швеція, Нідерланди, Норвегія, Швейцарія, США, Великобританія, Люксембург і Японія. Україна опинилася на 71-му місці, піднявшись на десять сходинок порівняно з попереднім роком [26, с. 8—12]. Цей індекс є унікальним бенчмаркінгом (benchmarking), тобто зразком, орієнтиром, для країн при визначенні їхніх сильних і слабких сторін у розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та до певної міри відображає динаміку розвитку в країні інституту відкритої інформації. За оцінками одного з директорів компанії “Google” Рея Курцвейла, відомого винахідника й футуролога, в період до 2020 р. персональні комп'ютери сягнуть обчислювальної потужності людського мозку, а безпроводний доступ до Інтернету охопить 85 % поверхні земної кулі [27; 28]. Такі процеси впливатимуть на розвиток ІВФІ та його продуктів.

На початку ХХІ ст. становлення ІВФІ триває в унісон із глобальними процесами поступу інформаційного суспільства, принципи побудови якого були

¹ Всесвітній економічний форум (World Economic Forum) — міжнародний інститут державно-приватного партнерства зі штаб-квартирою в м. Женеві, який починаючи з 2001 р. щороку готує Звіт про глобальний стан інформаційних технологій (Global Information Technology Report) та Оцінку можливостей отримання країнами вигоди від використання ними інформаційно-комунікаційних технологій (ICTs for Inclusive Growth).

закріплені спеціальною декларацією на Женевському саміті ООН наприкінці 2003 р. [29]. У цьому документі наголошувалося на необхідності розвитку інформаційних інститутів суспільства, визнання принципу пріоритетності такої складової суспільних відносин і обов'язковості розбудови відповідної інфраструктури як підґрунтя забезпечення стійкості економіки. І сьогодні *інститут фінансового рахівництва, маючи предметом своєї діяльності фінансові відносини, розглядає їх як основу для виявлення, збору, аналітичного оброблення та забезпечення користувачів потрібною їм відкритою фінансовою інформацією у вигляді певних продуктів і послуг.*

Трендом розвитку ІВФІ у ХХІ ст. є поширення його на макро- й мікрофінансовий рівні, на державні та місцеві фінанси. Це об'єктивний, логічний процес, оскільки інформація про такі фінанси, котрі охоплюють щонайменше третину створюваного у світі ВВП, надзвичайно важлива для всього суспільства. За висновками науковців, на зламі ХХ і ХХІ ст., після багатолітнього проведення політики дефіцитного фінансування й низки реформ у державному секторі, уряди провідних країн світу намагаються запровадити ідеологію управління державними фінансами, близьку до підприємницької шкали цінностей, яка вважається еталоном раціональності рішень. Наприклад, управління бюджетними ресурсами пропонується замінити на управління бюджетними результатами, що передбачає вищу транспарентність бюджету [30, с. 6, 8]. Прогресивні політики у своїх програмах порушують тему прозорості діяльності урядових структур, їх інформаційної відкритості. Наприклад, Девід Камерон напередодні його обрання прем'єр-міністром Великобританії (на початку 2010 р.), констатувавши, що бізнес уже давно користується можливостями інформаційної та інтернет-революції, а органи державної й місцевої влади роблять лише перші кроки в цьому напрямі, обіцяв використовувати інформаційні досягнення для перебудови політики, управління країною та системи надання суспільних послуг, адже цілковита прозорість влади матиме великий вплив і країна досягне вищого рівня добробуту [31].

Прозорість діяльності місцевого самоврядування, його підзвітність громадянському суспільству та можливість ширшого вибору останнього ґрунтуються на відкритості інформації місцевих органів влади, яскравим прикладом котрої слугує офіційний веб-сайт штату Міссурі (США) [32]. Завдяки йому будь-хто може простежити використання кожного долара урядом цього штату, проаналізувати його видатки, перевірити результати бюджету. Фінансовому рахівництву властиві певні вихідні ознаки, суспільне призначення (завдання) та форми прояву, які в комплексі вирізняють його серед інших інститутів та визначають його місце й роль у загальній інституційній архітектурі суспільства.

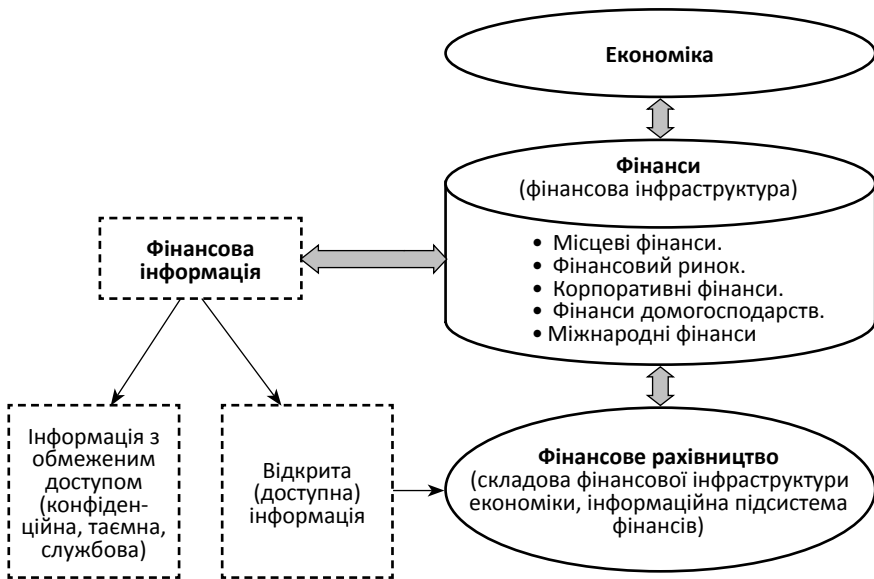
Вихідною характерною ознакою фінансового рахівництва є те, що результатом його діяльності є відкрита фінансова інформація. Інформаційна

продукція й послуги цього ІВФІ призначені для широкого кола користувачів — будь-яких економічних агентів, включаючи домогосподарства, корпорації, місцеві й державні органи влади та міжнародні організації. З цього приводу британські економісти Беррі і Джемі Еліот у праці “Фінансове рахівництво та звітність” (2008) [33] наголошують, що воно націлене передусім на зовнішніх користувачів, надаючи їм необхідні відомості для самостійної оцінки фінансових показників корпорації, але разом із тим на її менеджерів і власників. Як діяльність зі збору відкритої фінансової інформації, її оброблення й аналізу, підготовки та подання користувачам у зрозумілих і зручних для них формах, таке рахівництво в інформаційному суспільстві стає ефективним інститутом розкриття даних.

Якщо фінансове рахівництво має справу з відкритою фінансовою інформацією, то відповідними відомостями з обмеженим доступом оперує інша його складова — *управлінське рахівництво* (managerial accounting), зміст і регулярність надання даних для котрого визначає власник (власники) корпорації та певною мірою законодавство, а критерієм віднесення їх до закритих є конфіденційність. При цьому відносини, пов’язані з правовим режимом останньої, регулює закон. Наприкінці ХХ ст. у міру розвитку системи корпоративного управління умови віднесення користувачів до тих, хто має право на отримання інформації управлінського рахівництва, стали жорсткішими. Наразі перелік таких осіб встановлюється внутрішніми нормативними документами корпорації, зокрема затверджуваними наглядовою радою чи правлінням положеннями “Про доступ до інформації” або “Про інсайдерську інформацію”. Доступ до даних управлінського рахівництва мають далеко не всі менеджери — зазвичай це тільки керівники (члени наглядової ради) й топ-менеджери. За банківського кредитування і прямого інвестування певні відомості управлінського рахівництва можуть надаватися також кредиторам та інвесторам. Таке рахівництво надає інформацію, що має обмежений доступ, оскільки дає змогу з’ясувати, наприклад, собівартість продукції, її компоненти, можливість і спосіб її зниження; суму та зміст угод, укладених із постачальниками; плани освоєння нових ринків або виходу з ринку; заробітну плату окремих працівників. Ще одна складова — *податкове рахівництво* (tax accounting), користувачами даних котрого є державні й місцеві податкові органи та яке теж оперує інформацією з обмеженим доступом.

Характерна ознака фінансового рахівництва — бути діяльністю з надання відкритої фінансової інформації — відносить його до *фінансової й інформаційної сфер, тобто до категорії інфраструктурних інститутів економіки*. Крім фінансів та інформації, до інфраструктурних інститутів належать такі, що уможливають організаційно-правове оформлення ринкових відносин і підвищують оперативність та ефективність економічних агентів (приміром, інститут посередництва). Інфраструктурні інститути є цеглинами фундаменту

інституційної архітектури суспільства та, забезпечуючи її внутрішню будову й цілісність, обумовляють особливості певного етапу розвитку економіки й усього суспільства. Зокрема, своєрідність сучасної ринкової економіки великою мірою визначається станом саме її інформаційних інститутів. На рисунку зображено структурно-логічну схему, котра показує місце фінансового рахівництва в загальній архітектурі інститутів фінансів і економіки. Інститут фінансового рахівництва є складовою інфраструктури фінансової сфери й водночас відіграє важливу роль у всіх її сегментах — корпоративних, державних, місцевих та міжнародних фінансах, а також на фінансовому ринку.

Джерело: побудовано авторами.

Рисунок. Місце фінансового рахівництва в архітектурі фінансів

Як соціальний інститут, фінансове рахівництво є системою, що сегментується залежно від кола та специфіки економічних відносин, інформаційний аспект котрих є предметом його розгляду. Таким чином, базуючись на класифікації економічних відносин суспільства на макро- й мікрорівневі, цей інформаційний інститут поділяється на два відповідних види. Фінансове рахівництво макроекономічного рівня досліджує фінансові відносини в суспільстві як єдиному цілому, аналізуючи глобальні ринки, їхні взаємозв'язки, національні й місцеві економіки, державні та місцеві фінанси, а мікроекономічного — між виробником і споживачем, тобто домогосподарствами, окремими корпораціями, галузями й певними ринками. Далі фінансове рахівництво сегментується в розрізі категорій економічних агентів, дані про відносини котрих є предметом його розгляду, а саме: держави, територіальних громад,

корпорацій, домогосподарств і міжнародних структур. Окрім того, відповідні сегменти в ньому можуть виділятися з огляду на галузеві, регіональні й національні особливості економіки. Наприклад, такий інформаційний інститут корпорацій фінансової сфери включає фінансове рахівництво секторів: банківського, страхових послуг, фондового ринку та інших складових галузі.

Слід зазначити, що всі сегменти фінансового рахівництва тісно взаємопов'язані, й узятя в цілому фінансово-економічна інформація формує єдине поле, яке є джерелом даних для фінансового рахівництва. Наприклад, готуючи аналітичну довідку про стан банківських установ певної країни, експерт із фінансового рахівництва не повинен обмежуватися відомостями щодо оперативної діяльності таких установ. Зокрема, працюючи з даними про динаміку їхніх активів, зобов'язань, власного капіталу та процентних ставок, він може порівнювати їх із інформацією щодо процесів, котрі відбуваються на всьому фінансовому ринку країни, регіону чи в глобальному масштабі, а також співвідносити дані по банківському сектору з динамікою макроекономічних показників по країні, таких як інфляція, валютні курси, бюджетний дефіцит, сальдо платіжного балансу, зростання ВВП. Результатом цієї роботи буде якісний продукт фінансового рахівництва, що надає користувачу необхідні, максимально повні відомості, які можуть слугувати підставою для прийняття ефективних управлінських рішень. У міру розвитку інформаційного суспільства та інституціоналізації фінансового рахівництва, з одного боку, його сегментація стає дедалі детальнішою, з другого — посилюється інформаційна взаємозалежність усіх сегментів як відображення тенденцій єдиного інформаційного поля.

Фінансове рахівництво є інститутом соціальним, чие суспільне призначення розкривається в ході реалізації ним його об'єктивних завдань, до котрих відносять розкриття інформації, мінімізацію невизначеності та пізнання. Таким чином воно забезпечує користувачів доречними й правдивими фінансовими даними, що належним чином сприймаються та можуть бути ефективно застосовані.

Сутність першого суспільного завдання фінансового рахівництва — *розкриття інформації* — полягає в тому, щоб його продукція, надаючи користувачам не обмежену за доступом інформацію, задовольняла їх у всіх аспектах. Дані щодо руху вартісних розподільчих відносин є визначальними в інформаційному обміні, тому неналежне їх розкриття може спричинити серйозні проблеми. Так, олігархічні групи, корупція, злочинність, економічна й військова агресії завжди завдячують своїм процвітанню закритості інформації про грошові потоки, що живлять такі явища. Отже, має місце феномен: у інформаційному суспільстві, якому властива розвинена, мобільна й глобальна комунікаційна мережа, тож величезні обсяги даних можуть швидко поширюватися по всьому світу, бракує належної відкритості інформації, у т. ч. фінансової.

Зазначене створює умови для маніпулювання нею, викривлення її, введення суспільства в оману, внаслідок чого з'являється інформаційна зброя, що слугує інтересам злочинних кіл. Фінансово-економічні, політичні й військові виклики, котрі постають перед людством, перебувають у площині прояву саме цього феномену. І якщо раніше проблема розкриття таких відомостей стосувалася переважно корпоративних фінансів, то на сучасному етапі вона актуалізувалася й для фінансів державних і місцевих органів влади.

Інформаційна асиметрія між учасниками економічних відносин є істотним стримувальним чинником торгівлі та інвестицій на національному й міжнародному рівнях, тому з удосконаленням систем електронного обміну даними фінансове рахівництво як інститут розкриття інформації набуває нової якості. Значення виконання останнім окресленого завдання посилюється стрімким розвитком і поширенням новітніх ІКТ. Можна очікувати, що в найближчих 5—10 років тенденція розкриття фінансової інформації з використанням ІКТ стане характерною ознакою поступу всієї ринкової економіки, інакше глобальний фінансовий простір просто не зможе ефективно функціонувати. На користь зазначеного свідчать результати досліджень професорів Університету Мьонджі (м. Сеул, Південна Корея) — Чангку Чой і Донг-Єн Рее. Проаналізувавши міжнародну торгівлю та рух капіталів більш ніж 110 країн світу за 18 років (1990—2008), вони дійшли висновку, що Інтернет є найпотужнішим і найефективнішим каналом розкриття фінансової інформації [34].

Згадані вчені підкреслили, що саме завдяки Інтернету запущено механізм пом'якшення інформаційної асиметрії, внаслідок чого збільшилися інвестиційні потоки на міжнародному фондовому ринку, прямі інвестиції, а також поліпшилися такі макроекономічні показники, як інфляція, темпи економічного зростання, торгівля товарами й послугами. Оцінюючи перспективи міжнародного руху грошового капіталу, вони з'ясували, що саме труднощі інформаційного обміну є ключовим стримувальним чинником цього процесу. Тільки за рахунок удосконалення розкриття даних на основі новітніх ІКТ можна досягти швидкого збільшення міжнародних інвестиційних потоків, що стимулюватиме подальшу міжнародну інтеграцію й розбудову фінансових ринків. Посилюватиметься зв'язок між інформаційними технологіями та фінансами, що потребуватиме значно ретельнішого відстеження й аналізу відповідних інтернет-технологій.

Сутність другого суспільного завдання фінансового рахівництва — *мінімізації невизначеності* — полягає в тому, що цей ІВФІ, надаючи користувачам дані з актуальних для них фінансових питань, підвищує достовірність їхніх очікувань, сприяючи ефективності управління фінансовими й економічними ризиками. Завдяки даним фінансового рахівництва агенти економічних відносин — корпорації, домогосподарства, представники державних і місцевих органів влади, а також міжнародні організації приймають обґрунтовані рішення

в управлінні ризиками. Перед суспільством все потужніше постають виклики, обумовлені необхідністю управління ризиками та мінімізації інформаційної асиметрії, і такі процеси є рушіями розвитку фінансового рахівництва в частині забезпечення відкритості та більш повної зрозумілості ситуації фінансово-економічним агентам. Забезпечуючи ефективний інформаційний обмін та зменшення інформаційної асиметрії, інститут фінансового рахівництва зменшує інформаційну невизначеність у фінансових відносинах, а отже мінімізує фінансово-економічні ризики, чим сприяє створенню доданої вартості.

Сутність третього суспільного завдання фінансового рахівництва — *підвищення* — полягає в такому інформуванні користувачів, у результаті якого збільшуються їхні знання в цій сфері, зростає фінансова грамотність суспільства. Їх підготовленість до сприйняття фінансових даних визначає ефективність розкриття відповідної інформації та управління ризиками. Перефразовуючи відомий вислів щодо сили знань, учасники економіки можуть стільки, скільки знають, а основою знань є інформація. Якість і характер її сприйняття, тобто що саме вибирається з отримуваних повідомлень, великою мірою залежать від системи, котра її приймає (приймаючої сторони), від того, наскільки вона обізнана, технічно оснащена й налаштована на розпізнавання відповідних даних. Виникнення інформаційної асиметрії безпосередньо залежить від обізнаності та готовності приймаючої сторони, того, які відомості вона здатна охопити й використати. Рівень підготовленості користувачів до сприйняття фінансової інформації є важливим чинником економічного прогресу. Саме тому у фінансовому рахівництві чимала увага приділяється її зрозумілості. Продукція й послуги фінансового рахівництва мають бути доступними для користувачів та відповідати їхнім запитам і, навіть випереджаючи їхні потреби, виховувати фінансово грамотних учасників економіки інформаційного суспільства, популяризувати фінансові знання. Яскравим прикладом зазначеного є фінансові відомості, що часом мають рекламний характер, і відповідні послуги, котрі використовуються корпораціями для популяризації своїх продуктів та досягнень на ринках реальних товарів і капіталу, тим самим заохочуючи підвищення попиту з боку споживачів та інвесторів. Така інформаційна активність сприяє збільшенню доходів корпорацій і ринкової вартості їхніх активів.

Кожен суспільний інститут є результатом соціального закріплення певної взаємодії членів суспільства, й стан його розвитку залежить від їх загальної обізнаності та професійності. Розглядаючи питання підготовки користувачів інформації й підвищення їхньої фінансової грамотності, важливо пам'ятати також про тих, хто готує відповідну фінансову продукцію та надає послуги. Якість продукції фінансового рахівництва та його послуг безпосередньо визначаються професійною підготовленістю їх надавачів, оскільки саме від них залежать відбір даних, їх подальше оброблення й кінцеві результати. Країни, де уряд і все суспільство, усвідомлюючи важливість інформації,

зокрема відкритої фінансової, як ресурсу створення вартості проводять політику розвитку науки, професійного зростання, формування належної інфраструктури та підвищення фінансово-економічної грамотності, досягли істотних економічних переваг.

Наприклад, Китай за даними McKinsey & Company¹ демонструє високі темпи розвитку, що є результатом офіційно проголошеної Пекіном ідеї технологічного прориву. Збільшуючи з 1999 р. річні видатки на дослідження й розвиток у середньому на 20 %, ця країна обігнала в 2006 р. Японію та стала другим найбільшим інвестором у інновації після США. До 2020 р. Китай планує щороку витратити на окреслені цілі 2,5 % свого ВВП, а також заохочувати інноваційну діяльність субсидіями, податковими пільгами та підтримкою молодих учених, у т. ч. тих, які повертаються з-за кордону [35]. Зазначене сприяє розбудові суспільства, розумінню того, що для прийняття ефективних рішень і мінімізації фінансово-економічних ризиків необхідний відповідний якісний фінансовий інформаційний капітал (ресурс), котрий є результатом діяльності, зокрема, інституту фінансового рахівництва.

Усі складові суспільного призначення цього інституту взаємопов'язані, реалізуються одночасно, але можуть мати неоднакову логічну послідовність для кожного конкретного користувача. Так, виконання пізнавального завдання сприяє формуванню підготовлених до сприйняття фінансової інформації користувачів, щоб у них виникли запити на певну інформацію; через розкриття даних вони оповіщаються відповідно до їхніх запитів щодо конкретних фінансових позицій; а мінімізація невизначеності дає можливість виявити й оцінити різні ризики. Вдалим прикладом реалізації суспільного призначення фінансового рахівництва може слугувати ІВФІ банківського ринку. Як ключові учасники економіки та яскраві представники фінансових корпорацій, банки, незважаючи на необхідність подальшого вдосконалення їхньої діяльності, на сучасному етапі є зразком відкритості фінансової інформації. Намагаючись зацікавити учасників ринку своїми фінансовими продуктами, вони надають відомості, наприклад, щодо величини власних депозитних ставок.

Окремим користувачам цього достатньо, проте іншим, котрі є фінансово грамотними та розуміють прямий зв'язок між розміром таких ставок і ризиками (більша ставка — вищий ризик), потрібна детальніша інформація: умови депозиту, загальні фінансові дані про банк і його надійність. Зокрема, вони продивляються рейтинги й ренкінги банків, вивчають оцінки експертів, що наразі можна швидко та легко зробити за допомогою Інтернету. Освіченіші користувачі, не зупиняючись на цьому, аналізують річні звіти та стандартизовану річну фінансову звітність банків, які мають розміщуватися на їхніх

¹ McKinsey & Company — міжнародна консалтингова компанія, заснована в 1926 р. у Чикаго професором школи обліку Дж. О. Маккінзі (1889—1937), котрий першим запропонував використовувати фінансове планування в ролі засобу управління.

веб-сайтах, а також фінансову стійкість, прибутковість і ліквідність банків. Окрім того, є категорія користувачів, котрі йдуть далі та досліджують найсвіжіші дані квартальної звітності не однієї, а всіх банківських установ країни. Така інформація повинна розміщуватися на офіційному веб-сайті банківського регулятора. Наприклад, в Україні на порталі НБУ починаючи з 2002 р. у зведеному Excel-файлі щокварталу наводиться фінансова звітність усіх комерційних банків, що діють у державі [36]. Завдяки цим відомостям користувачі, котрі розуміються на структурі активів, зобов'язань, власного капіталу та фінансових результатах банків, можуть досить детально проаналізувати фінансовий стан окремих банківських установ, порівняти їх між собою, а також визначити місце й роль певного банку як у загалі діючих в Україні банківських установ, так і в окремій їх групі. На порталі подається чимало іншої корисної фінансової інформації про банки, котра до певної міри може підказати напрям руху в розвитку інституту фінансового рахівництва при зборі, обробленні й наданні користувачам подібних даних щодо інших видів економічної діяльності.

Окремі завдання суспільного призначення фінансового рахівництва реалізуються в ході діяльності відповідних інституцій, що створюють інформаційні продукти, надають послуги з фінансового рахівництва, які є формами прояву цього інституту відкритої фінансової інформації. Такими можуть бути як спеціалізовані інституції, так і ті, для котрих інформаційна продукція й послуги є лише супровідними до основного виду діяльності. Причому в останніх у міру розвитку інформаційного суспільства роль відповідної діяльності зростає. До числа інституцій, які готують і надають інформаційні продукти та послуги фінансового рахівництва, належать:

- спеціалізовані фінансові інформаційні агентства (“Reuters Group”, “Bloomberg”, “Cbonds” та ін.);
- спеціалізовані фінансові видання (“Financial Times”, “Wall Street Journal”, “Фінанси України” тощо);
- агентства кредитних рейтингів (“Fitch”, “Moody’s”, “Standard & Poor’s” та ін.);
- аудиторські/консалтингові компанії;
- спеціалізовані інформаційно-аналітичні підрозділи корпорацій нефінансового й фінансового секторів (наприклад, біржі, банки, небанківські фінансові інституції);
- спеціалізовані інформаційно-аналітичні підрозділи державних і місцевих органів влади;
- галузеві асоціації;
- науково-дослідні інституції;
- інше.

Важливу роль у наданні користувачам необхідних їм фінансових відомостей у зручній і зрозумілій формі відіграють також незалежні аналітики та

вчені. У своїх виступах і працях вони розглядають фундаментальні процеси функціонування й розвитку фінансів, обґрунтовують прогнози та проблематику поступу світової, регіональних і національних економік, аналізують галузеву практику та стан окремих корпорацій.

У міру еволюції інформаційного суспільства посилюється роль спеціалізованих інституцій у донесенні до користувачів потрібної їм фінансової інформації. До них належать спеціалізовані фінансові видавництва, а також ті, що мають потужні аналітичні фінансові департаменти; Інтернет; інформаційні та кредитні рейтингові агентства. Вони є надзвичайно потужними рушіями розбудови сучасних фінансів і економіки, оскільки впливають на формування попиту й пропозиції на фінансових ринках, на розвиток окремих корпорацій, економіки цілих країн та регіонів. А їхню інформацію ретельно вивчають політики, органи виконавчої влади, професійні учасники фінансового та інших ринків, менеджери корпорацій, науковці. Лауреат Нобелівської премії з економіки (1982) Джордж Стіглер у праці “Економічна теорія інформації” (1961) наголосив, що зі зростанням ринку обов’язково з’являються інституції, котрі спеціалізуються на зборі й продажу даних [37]. Водночас спостерігається тенденція до монополізації в забезпеченні ними. Дж. Стіглер пояснює це тим, що витрати на збір і оброблення інформації мало залежать від її використання, чого не можна сказати про її поширення [37].

Отже, в інформаційному суспільстві поширення відомостей стає надзвичайно прибутковим бізнесом. Візьмемо для прикладу загальновідоме британське агентство новин і провайдера інформації фінансових ринків “Reuters”, чії акції обертаються на Лондонській фондовій біржі та входять до складу біржового індексу FTSE 100 Index (Financial Times Stock Exchange Index). Агентство розпочало свою діяльність ще 1851 р. у Лондоні з метою передання біржових новин у Париж за допомогою телеграфного кабелю, проте у 2008 р. його придбала канадська медіа-група “Thomson” (найбільша за розмірами в другій половині XX ст.), змінивши назву на “Thomson Reuters”. На сьогодні агентство має свої відділення майже в 100 країнах світу, де працює більш ніж 14 тис. осіб, серед яких аналітики, журналісти, фотокореспонденти й представники інших професій, що забезпечують збір, оброблення та надання потрібних користувачам, котрих налічується понад 1 млрд щодня, даних оперативно й у зручній для них формі. Левову частку прибутку (близько 90 %) “Reuters” має від продажу інформації на тему фінансових і товарних ринків. Агентство надає останні відомості про фінанси корпорацій та їх корпоративне управління, конкурентів у всіх сегментах фондового ринку, ринку банківських послуг, державних і місцевих запозичень та висвітлює багато інших питань.

Ще одним добре відомим у світі інформаційно-аналітичним агентством є корпорація “Bloomberg”, заснована американським бізнесменом, колишнім мером Нью-Йорка Майклом Блумбергом. Після викупу у 2008 р. 20 % акцій цієї

корпорації в іншого акціонера — корпорації “Merrill Lynch”, одного з лідерів інвестиційного банкінгу, М. Блумберг став власником 88 % акцій. Агентство надає велику кількість інформаційних аналітичних продуктів із фінансових та суміжних питань, виконує дослідницькі проекти на замовлення.

З'являються й нові спеціалізовані інформаційно-аналітичні інституції. Наприклад, на теренах колишнього СРСР у 2000 р. розпочало свою діяльність агентство “Cbonds Group”, яке зорієнтовано на фінансові ринки України, Казахстану та Росії.

Белике значення для реалізації фінансового рахівництва мають спеціальні підрозділи фінансових корпорацій, котрі проводять інформаційно-просвітницьку й аналітично-консультативну роботу, сприяючи популяризації на ринку певної корпорації та її фінансових продуктів. Потужним осередком відкритих фінансових даних виступають сучасні фондові ринки. Зокрема, на ринку цінних паперів США інформаційний обмін відбувається через Електронну систему збору, аналізу та надання інформації (Electronic Data Gathering, Analysis and Retrieval — EDGAR), що підтримується Комісією з цінних паперів і бірж. У Великобританії всі новини емітентів цінних паперів розсилаються через одне з восьми вповноважених агентств, які в комплексі є Первинним інформаційним провайдером. Нефінансові корпорації теж мають підрозділи, через котрі висвітлюють фінансові аспекти власної діяльності. Нерідко вони подають також відомості щодо окремих продуктів, сегментів ринку й економіки загалом. Солідні корпорації обов'язково розміщують на своїх офіційних веб-сайтах річні та інші звіти, демонструючи свою відкритість суспільству.

Надзвичайно важливу роль у реалізації інституту фінансового рахівництва відіграє держава, її інституції. У цьому контексті актуальним є визначення характерних рис інформаційного обміну ідеально організованої публічної сфери (державної й місцевої влади), зроблене Ю. Габермасом. На його думку, такими рисами є: 1) наявність здібних і відданих справі службовців, які чесно збирають потрібну інформацію; 2) добросовісне відображення всіх подій у офіційних виданнях; 3) забезпечення вільного доступу до цих видань. Підкреслюючи наявність тісного зв'язку між публічністю інформації та демократичним способом правління, Ю. Габермас зауважує: лише держава в особі уряду здатна системно й постійно збирати та обробляти інформацію про все, що нас оточує, оскільки розв'язання такого надзвичайно складного завдання потребує колосальних фінансових затрат [38].

Останніми роками інформаційна складова в діяльності органів державної й місцевої влади збільшується. Це є результатом посилення у світі вимог суспільства до прозорості державних і місцевих фінансів: предметом його уваги стали доходи й видатки державних і місцевих органів управління, програми закупівель, державні інвестиційні програми та багато інших питань.

Підбиваючи підсумки дослідження сутності інституту фінансового рахівництва, насамперед варто зазначити, що розвиток цієї інституційно-інфраструктурної складової економіки інформаційного суспільства, безпосередньо пов'язаної з транспарентністю й наданням користувачам необхідних, прозорих і зрозумілих відомостей щодо сфери фінансових відносин, є невідворотним процесом та однією з базових умов економічного прогресу. Як свідчать наука й практика, розбудова інформаційних інститутів є ключовим трендом сучасності, політики стійкого розвитку, визначальним у транснаціоналізації та глобалізації економічної діяльності суспільства [3, с. 92—99; 39, с. 112—115]. З огляду на це важливо, щоб вивчення теоретичних аспектів фінансового рахівництва — особливостей, місця й ролі в загальній інституціональній архітектурі інформаційної економіки, сегментації та об'єктивних завдань — трансформувалося в прагматику його ефективного використання. Такий підхід дає змогу сформулювати низку висновків і пропозицій, котрі можуть бути корисними для розбудови й плідного функціонування в українській економіці ХХІ ст. інституту фінансового рахівництва:

По-перше, рухаючись у глобальному фарватері об'єктивного поступу інформаційного суспільства та маючи амбітні плани щодо забезпечення стійкого зростання національної економіки, Україна повинна системно формувати сучасний інститут відкритої й зрозумілої користувачам фінансової інформації. При цьому системність інституціоналізації фінансового рахівництва має включати створення належних правових засад його функціонування, достатнього наукового доробку з окресленої проблематики, відповідного кадрового потенціалу для розвитку та реалізації його послуг, підвищення фінансової грамотності суспільства, запровадження найсучасніших ІКТ у прагматику фінансового менеджменту. Хоча якісна фінансова інформація є підґрунтям прийняття ефективних господарських рішень, мінімізації ризиків, еволюції теорії й практики фінансової науки, зростання фінансової грамотності суспільства та обмеження можливостей для корупції, наразі в Україні у сфері фінансових відносин відчувається її гострий дефіцит як на макро-, так і на мікроекономічному рівнях. Водночас уже зроблено чимало важливих кроків для становлення інституту фінансового рахівництва. Передусім Законом України “Про інформацію” (1992) визначені основні принципи інформаційних відносин: гарантованість права на інформацію; її відкритість, доступність та свобода обміну нею; об'єктивність і вірогідність; повнота й точність; законність отримання, використання, поширення та зберігання. Закріплено право й гарантії права на інформацію, види інформаційної діяльності, першорядними з котрих є: створення, збір, одержання, зберігання, використання, поширення, охорона та захист інформації [1].

Важливою віхою є перехід України на використання Міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS). Окрім того, на актуальності розкриття

інформації, мінімізації невизначеності та підвищення фінансової грамотності наголошено у Стратегії національної безпеки України (травень 2015 р.), де основною метою розвитку країни визначено забезпечення нової якості економічного, соціального й гуманітарного розвитку, а також інтеграції до Європейського Союзу [40]. Для її досягнення потрібний цілий ряд прогресивних зрушень, котрі за своєю сутністю є розбудовою інституту фінансового рахівництва. Зокрема, необхідно створити сприятливий бізнес-клімат, забезпечити транспарентність фіскальної й грошово-кредитної політики, відновити довіру до вітчизняних фінансових інститутів, а також реформувати систему державного управління, що передбачає поліпшення її відкритості, прозорості, підзвітності державних органів та введення електронного урядування. Треба вдосконалити професійну підготовку у сфері інформаційної безпеки країни, запровадити відповідні загальнонаціональні освітні програми з медіакультури із залученням громадянського суспільства й бізнесу.

Стосовно науково-освітнього аспекту інституціоналізації фінансового рахівництва слід зауважити, що фінансова наука й освіта в Україні поки що відстають від запитів суспільства. Хоча неодноразово підкреслювалася необхідність створення сприятливого інвестиційного клімату, мінімізації фінансових і економічних ризиків, забезпечення відкритості, прозорості й зрозумілості діяльності бізнесу, урядових структур для інвесторів та широкої громадськості, потрібно ще багато зробити в напрямі підготовки необхідних для фінансового рахівництва високопрофесійних кадрів. Інформаційне суспільство та його інноваційна економіка вимагають переосмислення фінансово-економічних процесів крізь призму розуміння явища інформації, а отже, нових підходів у науці й освіті. Тезу про відкритість фінансової інформації, її якість і зрозумілість користувачам час переводити в практичну площину, й починати слід із формування відповідних кадрів.

Актуальним для України є питання запровадження викладання на фінансових кафедрах вищих навчальних закладів дисципліни “Фінансове рахівництво” або “Фінансовий екскаунтинг”, яка може включати такі теми: природа й сутність фінансового рахівництва; особливості фінансової інформації та форми її подання; джерела й канали інформації фінансового рахівництва; специфіка потреб різних користувачів у фінансовій інформації; засади інституціоналізації фінансового рахівництва; місце та роль фінансового рахівництва у фінансовій інфраструктурі інформаційної економіки; інституції фінансового рахівництва; методи й інструментарій забезпечення доступності та зрозумілості фінансової інформації користувачам; фінансове рахівництво мікроекономіки; фінансове рахівництво макроекономіки.

Водночас варто зазначити, що підготовка вищими навчальними закладами висококласних спеціалістів не розв’язує проблему недостатньої фінансової й економічної грамотності широких верств населення України. Основи

фінансів та сучасної інформаційної економіки потрібно запровадити як обов'язковий предмет у загальноосвітніх школах. Тільки такий підхід забезпечить виховання в країні освічених і свідомих користувачів фінансової інформації, серед котрих домогосподарства, представники малого й середнього бізнесу. В умовах динамічної ринкової економіки відсутність у країні належно підготовлених користувачів цієї інформації стає істотним чинником нестабільності та фінансових ризиків.

Наразі запровадження в практику фінансового рахівництва в Україні найсучасніших ІКТ, новітніх форм і методів фінансового менеджменту є обов'язковою умовою його функціонування й розбудови. Як діяльність зі збору, оброблення, аналізу, підготовки та належного подання користувачам потрібної їм відкритої інформації з питань фінансів, інститут фінансового рахівництва на макро- й мікроекономічному рівнях здатний ефективно працювати лише на базі сучасної техніки та відповідних технологій. Цей інститут розвивається саме на хвилі постійного вдосконалення ІКТ, забезпечуючи достатні швидкість збору й передачі інформації, її обсяг, глибину оброблення, а також такі форми подання користувачам, що найбільшою мірою відповідають їхнім запитам.

На початку ХХІ ст. фінансовий сектор в Україні, як і в усьому світі, демонструє зразки ефективного застосування новітніх технологій у інформаційній сфері, що дає йому змогу координувати глобальні підприємницькі структури і зростати небаченими раніше темпами: банки, інститути спільного інвестування, біржі тощо стають центрами фінансової інформації, акумулюючи дані про фінансово-економічний стан, плани й можливості різноманітних економічних агентів. Їх інформаційна інфраструктура вдосконалюється, а потоки фінансових даних стрімко збільшуються.

По-друге, обов'язковим аспектом розвитку інституту фінансового рахівництва в Україні повинне стати забезпечення користувачів саме якісною, а отже, корисною їм інформацією. Втім, якраз останньої економічні агенти (державні органи, корпорації, домогосподарства) на сьогодні не мають у своєму розпорядженні. Адже в інформаційному суспільстві отримувати ним блага дедалі більше розглядаються з позиції їх інформаційної значущості, а належні фінансові відомості, що є ключовими у прийнятті бізнесових рішень та боротьбі з корупцією, стають важливим чинником створення доданої вартості й цінуються всіма економічними агентами. Для ухвалення ефективних фінансово-економічних рішень і мінімізації ризиків відомості, котрі надаються користувачам, повинні відповідати принаймні базовим характеристикам якості, тобто бути доречними й суттєвими, об'єктивними, а отже, повними, нейтральними й без помилок. Ці характеристики наведені в Концептуальній основі Міжнародних стандартів фінансової звітності [41] та релевантні не тільки чотирьом формам обов'язкової фінансової звітності, а й будь-якій іншій фінансово-економічній інформації.

Якісна продукція фінансового рахівництва необхідна економічним агентам для результативного менеджменту. Одним із проявів останнього є система вартісно-орієнтованого управління (value-based management — VBM), тобто такого, котре націлене головним чином на підвищення вартості компанії. VBM почала формуватися у США наприкінці 1980-х років на хвилі розвитку системи корпоративного керування. У фаховій літературі концепція подібного керування бізнесом була обґрунтована в працях американських економістів Бенетта Стюарта “У пошуках вартості: посібник з менеджменту” (1991) [42] і Альфреда Раппапорта “Створення вартості для акціонерів: нові стандарти організації бізнесу” (1998) [43]. Належна фінансова інформація цінується, й економічні агенти, розуміючи її значимість, готові платити за неї чималі гроші. У цьому контексті лауреат Нобелівської премії з економіки (2009), професор Каліфорнійського університету (США) Олівер Уільямсон у праці “Вертикальна інтеграція виробництва: роздуми з приводу невдач ринку” (1971) зауважив, що для бізнесу важливо не заощаджувати на зборі необхідних відомостей, навіть якщо витрати на них безпосередньо не пов’язані з обсягами виробництва, в котрому ці відомості задіяні [44].

По-третє, варто враховувати, що в економіці XXI ст. роль інституту відкритої фінансової інформації зростає при створенні багатства — й національного, й кожного конкретного економічного агента. Розбудова інституту фінансового рахівництва має розглядатись як така, що сприяє реалізації нових можливостей використання такої інформації у створенні доданої вартості. При розробленні стратегічних програм розвитку економіки України слід зважати на те, що інформаційна продукція й послуги фінансового рахівництва є товаром, котрий істотно впливає на формування вартості та ринкових цін інших товарів і послуг, перетворюючись на потужний ресурс управління й розвитку. У разі ігнорування зазначеного країна не забезпечить належної інвестиційної привабливості, конкурентоспроможності та стійкого розвитку власної економіки. У зв’язку з цим слушним є висновок відомого у світі футуролога Елвіна Тоффлера: якщо країні вдається пришвидшити економічний прогрес, але її ключові інститути (мається на увазі фінансове рахівництво. — *Авт.*) відстають, цей дисонанс зрештою обмежує можливості створення національного багатства [45].

По-четверте, розбудова фінансового ринку України, а отже, створення в ній сприятливого інвестиційного клімату можливі лише за умови належного функціонування інституту відкритої фінансової інформації. На сьогодні тільки розвинуті країни мають ефективні фінансові ринки, що характеризуються найбільш досконалими механізмами розкриття інформації, до того ж у всіх їхніх економічних агентів є належний доступ до неї. При цьому розрив між такими ринками розвинутих економік і решти держав світу залишається чималим. Фінансові ринки країн, що розвиваються, та кран із перехідною

економікою класифікуються як такі, що формуються, й граничні ринки¹. До останніх, за даними американського аналітичного агентства MSCI Inc., належить і фінансовий ринок України [46]. Незважаючи на його відставання за інформаційною ефективністю, у разі активної розбудови в державі інституту фінансового рахівництва, що передбачатиме підвищення транспарентності й зниження фінансово-економічних ризиків, упродовж короткого періоду вітчизняний фінансовий ринок може стати насправді цікавим для вітчизняних та іноземних інвесторів.

По-н'яте, в Україні потрібно розширювати за найновітнішими й найпередовішими зразками всі сегменти фінансового рахівництва — як на мікро-, так і на макроекономічному рівнях. Особливо з огляду на бурхливе піднесення її громадянського суспільства, серед основоположних принципів котрого відкритість інформації та загальна обізнаність, його прагнення до розвинутої економіки. Потужним рушієм слугують також виклики, зумовлені євроінтеграційним вектором України, вимогами підписаної нею Угоди про асоціацію з ЄС. У розділі 1, ст. 3 цієї Угоди визначено, що принципи вільної ринкової економіки є основою для спільної діяльності країн Європи, а верховенство права, належне врядування, боротьба з корупцією та різними формами транснаціональної організованої злочинності й тероризмом, сприяння стійкому розвитку та ефективній співпраці — обов'язковими умовами поглиблення відносин між сторонами [47]. Інтеграція нашої держави в європейський економічний простір передбачає чітке дотримання Копенгагенських критеріїв членства в ЄС, зокрема таких як наявність ринкових інститутів, створення оптимального інвестиційного клімату та сприятливого середовища для підприємницької діяльності. Розв'язання цих завдань можливе лише в разі існування в Україні дієвого інституту розкриття інформації, насамперед фінансової.

Стосовно фінансового рахівництва мікроекономічного рівня слід зазначити, що в усьому світі воно є прибутковим самостійним бізнесом, роль

¹ Класифікація фінансових ринків країн, що розвиваються, та країн із перехідною економікою з їх поділом на ринки, які формуються (emerging markets), і граничні ринки (frontier markets) проводиться з 1992 р. за ініціативою Міжнародної фінансової корпорації (International Finance Corporation — IFC). Такими, що формуються, вважаються ринки, котрі мають певні характеристики розвинутих, але поки що не повністю відповідають їхнім стандартам. Наразі до першої четвірки таких ринків віднесено Бразилію, Росію, Індію та Китай; за ними йдуть Південна Корея, Мексика, Індонезія, Туреччина, Саудівська Аравія й Іран. До цієї групи зараховують також ринки країн, економіки яких демонструють стрімкі темпи розвитку, а саме ОАЕ, Чилі та Малайзії. Граничними є такі ринки, котрі, будучи більш розвинутими, ніж ринки найменш економічно розвинутих країн, є занадто малими, щоб належати до ринків, що формуються, а проте вони досить інвестиційно привабливі, незначною мірою корелюють із фінансовими ринками інших країн, отже, менш ризикові. Такі ринки зазвичай цікаві для інвесторів, націлених на високодохідні вкладення грошового капіталу, які мають потенційно довгий термін окупності. До цієї групи належать ринки 38 країн, у т. ч. Аргентини, Болгарії, Єгипту, Естонії, Казахстану, Литви, Румунії, Сербії, Словаччини, Словенії та України.

котрого зростає. Так, функціонує ряд потужних інформаційно-аналітичних агентств, чії цінні папери високо котируються на фондових біржах, а для багатьох підприємств діяльність щодо збору, оброблення й надання відомостей стала додатковим джерелом доходів. На хвилі трендів інформаційного суспільства провідні корпорації стають рушіями інноваційно-інформаційних процесів, системно організують таку діяльність, розвиваючи сферу відповідних послуг, забезпечуючи доступність певних відомостей користувачам та сприяючи набуттю ними статусу привабливого товару й вагомому чиннику створення доданої вартості. Спостерігається експансія інформаційних фінансових послуг, що охоплюють макро- й мікрофінансовий рівні, фінансові та інші ринки, систему оподаткування, діяльність виробників і споживачів, ризики, моделі інвестування тощо. Надання подібних послуг вимагає формування відповідних систем збору, зберігання, продукування інформації та її поширення. Збільшується вага аналітичного опрацювання останньої, посилюються вимоги до її якості — доречності, правдивості, адекватності потребам користувачів. Зазначене підвищує вартість інформації та відповідних послуг. В Україні цей сегмент фінансового рахівництва також стрімко розвивається.

Разом із тим фінансове рахівництво макроекономічного рівня в Україні помітно відстає від запитів суспільства, що негативно впливає на всіх учасників національного ринку. Адже всім економічним агентам потрібні детальні, оперативні, порівнювані й актуальні дані щодо, наприклад, ВВП, платіжного балансу, державного та місцевих бюджетів, стану господарської системи країни в розрізі різних видів її діяльності. Відсутність такої інформації змушує вибудовувати бізнес-плани й фінансові моделі розвитку на основі експертних оцінок, що істотно знижує їх реалістичність. На наше переконання, в разі належного, повного використання навіть наявних ІКТ і законодавчого закріплення вимог щодо надання такої інформації, її можна буде отримувати так само оперативно, як це наразі робиться в провідних ТНК.

По-шосте, Україні потрібно враховувати важливу роль інституту відкритої фінансової інформації в успішному розвитку держави й бізнесу, забезпеченні конкурентних переваг і залученні інвесторів. Зокрема, ринкова вартість активів корпорацій великою мірою визначається тим, наскільки учасники знайомі з її продукцією та діяльністю. Однак розкриття макроекономічних, макрофінансових показників розвитку країни і методики їх розрахунку залишається недостатнім, неналежним, а інколи й несвоечасним (зазначене стосується бюджетного дефіциту, внутрішнього й зовнішнього державного боргу). Оскільки в сучасному світі грає той, хто має ефективнішу систему інформаційного обміну [48, с. 46, 47], забезпечення достатньої обізнаності зацікавлених осіб є обов'язковою умовою зростання ринкової вартості активів. Користь від такого обміну, якщо він правильно налагоджений, значно перевищує обсяг ресурсів, потрібних для його організації, а викривлення чи

блокування інформаційних потоків одразу проявляється в зниженні результативності діяльності економічних агентів.

Список використаних джерел

1. Про інформацію : закон України від 02.10.1992 № 2657-ХІІ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
2. Reforming International Investment Governance : World Investment Report 2015 / UNCTAD. — 2015. — 213 p. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2015_en.pdf.
3. Уобстер Ф. Теория информационного общества. / Ф. Уобстер ; пер. с англ. М. В. Арапова, М. В. Мальхиной ; под ред. Е. Д. Вартановой. — М. : Аспект Пресс, 2004. — 400 с.
4. International Financial Reporting Standards [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://msfz.minfin.gov.ua/en/Pages/default.aspx>.
5. The Special Data Dissemination Standard : Guide for subscribers and users / International Monetary Fund. — Washington, D. C., 2013. — 113 p.
6. Федосов В. М. Інституційна фінансова інфраструктура України: сучасний стан та проблеми розвитку / В. М. Федосов, В. М. Опарін, С. В. Львовичкін // Фінанси України. — 2008. — № 12. — С. 3—21.
7. Львовичкін С. Фінансова інфраструктура ринкової економіки: концептуальні підходи / С. Львовичкін, В. Опарін, В. Федосов // Економіка України. — 2008. — № 11. — С. 57—72.
8. Бергер П. Социальное конструирование реальности: трактат по социологии знания / П. Бергер, Т. Лукман. — М. : Медиум, 1995. — 323 с.
9. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : закон України від 16.07.1999 № 996-ХІV [Електронний ресурс]. — Режим доступу: zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14.
10. Needles, Jr. B. E. Financial Accounting / B. E. Needles, Jr. — 3rd ed. — Boston : Houghton Mifflin Company, 1989. — 791 p.
11. Collins English Dictionary and Thesaurus. — Glasgow : Harper Collins Publishers, 1998. — 1378 p.
12. Encyclopedia Britannica [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/3044/accounting>.
13. Investopedia [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.investopedia.com/terms/a/accounting.asp#axzz28FgC9K00>.
14. Рязанова Н. С. Фінансове рахівництво : навч. посіб. / Н. С. Рязанова; передм. В. М. Федосова. — К. : Знання-Прес, 2002. — 266 с. — (Вища освіта ХХІ століття).
15. Безверхий К. В. Інформаційний комплекс облікової системи та звітність в Україні : монографія / К. В. Безверхий, Т. В. Бочуля. — К. : ЦУЛ, 2014. — 184 с.
16. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами : монографія / С. Ф. Голов, В. М. Костюченко. — К. : Екаунтінг, 2000. — 384 с.
17. Голов С. Ф. Фінансовий та управлінський облік / С. Ф. Голов, В. І. Єфименко. — К. : Автоінтерсервіс, 1996. — 554 с.
18. Ловінська Л. Г. Організація бухгалтерського обліку та фінансового контролю в сучасних умовах господарювання в Україні / Л. Г. Ловінська, І. Б. Стефанюк ; НДФІ. — К., 2006. — 240 с.
19. Irvine H. J. The Global Institutionalization of Financial Reporting: the Case of the United Arab Emirates / H. J. Irvine // Accounting Forum. — 2008. — Vol. 32. — No. 2 — P. 125—142 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://qps.ru/ql3f9/>.
20. Федосов В. М. Концептуальні питання теорії корпоративних фінансів / В. М. Федосов, Н. С. Рязанова // Ринок цінних паперів України. — 2013. — № 3-4. — С. 39—55.
21. Крисоватий А. І. Корпоративні фінанси в контексті викликів сучасної інноваційної економіки / А. І. Крисоватий, В. М. Федосов, Н. С. Рязанова // Фінанси України. — 2013. — № 9. — С. 7—27.

22. Statement of Financial Accounting. *Concepts No. 1 : Objectives of Financial Reporting* by Business Enterprises. — Stamford, Conn. : Financial Accounting Standard Board, 1978. — Par. 9.
23. Statement of Financial Accounting. *Concepts No. 1.* — Stamford, Conn. : Financial Accounting Standard Board, 1978. — Par. 5-7 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://goo.gl/SnKsMV/>.
24. Adda J. La mondialisation de l'économie (t. I Genese, t. Problèmes) / J. Adda. — Paris, 1996.
25. Мовсесян А. Информационные аспекты глобализации / А. Мовсесян // Мировая экономика и международные отношения. — 1998. — № 2. — С. 121—129.
26. The Global Information Technology Report 2015 / World Economic Forum and INSEAD. — Geneva, 2015. — 357 p.
27. Биргер П. Бизнес будущего / П. Биргер // SLON [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://slon.ru/insights/1213655/>.
28. Kurzweil R. How to Create a Mind: the Secret of Human Thought Revealed / R. Kurzweil. — N. Y. : Viking, 2012. — 336 p.
29. Декларація принципів “Побудова інформаційного суспільства — глобальне завдання у новому тисячолітті”: міжнар. документ від 12.12.2003 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_с57.
30. Бабич Т. С. Макрофінансове бюджетування / Т. С. Бабич, Т. В. Жибер ; за наук. ред. В. М. Федосова ; ДВНЗ “Київ. нац. ун-т ім. В. Гетьмана”. — К., 2011. — 311 с.
31. Давид Камерон: Наступающая эра государственного управления // TED [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ted.com/talks/david_cameron?language=ru.
32. Transparency & Accountability : веб-сайт штату Міссурі, США [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.mo.gov/government/transparency-and-accountability/>.
33. Elliot B. Financial accounting and reporting / B. Elliot, J. Elliot. — 12th ed. — London : Prentice Hall, 2008. — 879 p.
34. Choi Ch. Information and Capital Flows Revisited: the Internet as a Determinant of Transactions in Fianacial Assets / Ch. Choi, D.-E. Rhee, Y. Oh ; Korea Institute for International Economic Policy. — Seoul, 2010. — 43 p.
35. McKinsey Global Institute [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.mckinsey.com/insights/mgi>.
36. Дані фінансової звітності банків України / Нац. банк України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097.
37. Stigler G. J. The Economics of Information / G. J. Stigler // Journal of Political Economy. — 1961. — Vol. 69. — Issue 3, June. — P. 213—225.
38. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості: дослідження категорії громадянське суспільство / Ю. Габермас. — Л. : Літопис, 2000. — 318 с.
39. Хасбулатов Р. И. Мировая экономика : в 2 т. Т. 1 / Р. И. Хасбулатов. — М. : ЗАО “Изд-во “Экономика”, 2001. — 598 с.
40. Стратегія національної безпеки України : затв. указом Президента України від 26.05.2015 № 287/2015 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.
41. Conceptional Framawork for Financial Reporting [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.iasplus.com/en/standards/other/framework>.
42. Stewart B. G. The Quest for Value : the EVA Management Guide / B. G. Stewart. — N. Y. : Harper Business, 1991. — 738 p.
43. Rappaport A. Creating shareholder value : the new standard for business performance / A. Rappaport. — N. Y. : The Free Press, 1998. — 205 p.
44. Welliamson O. E. The Vertical Integration of Production: Market Failure Consideration / O. E. Welliamson // American Economic Review. — 1971. — Vol. 61. — No. 1. — P. 112—123.
45. Toffler A. Revolutionary Wealth. How it will be created and how it will change our lives/ A. Toffler, H. Toffler. — N. Y. : Knopf Publisher, 2006. — 492 p.

46. MSCI Delivers the Modern Index Strategy / MSCI Inc. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.msci.com/products/indexes/country_and_regional/fm/.

47. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : міжнар. документ від 27.06.2014 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_\(body\).pdf](http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_(body).pdf).

48. Еволюція економічного розвитку та економічних теорій (проблеми дослідження та викладання) : матеріали міжнар. наук.-метод. конф., 26—27 квіт. 2000 р., Київ. — К. : KHEU, 2000. — 304 с.

References

1. Verchovna Rada of Ukraine. (2003). *Pro informaciyu* [For information] (Law No. 2657-XII, October 2). Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> [In Ukrainian].

2. *Reforming International Investment Governance*. (2015). UNCTAD, 213. Retrieved from http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2015_en.pdf.

3. Uobster, F. (2004). *Teoriya informacionnogo obshchestva* [The theory of the information society]. Moskva: Aspekt Press [in Russian].

4. *International Financial Reporting Standards* (n. d.). Retrieved from <http://msfz.minfin.gov.ua/en/Pages/default.aspx>.

5. *The Special Data Dissemination Standard*. (2013). Washington, D. C.: International Monetary Fund.

6. Fedosov, V. M., Oparin, V. M., L'ovochkin, S. V. (2008). Insty`tucijna finansova infrastruktura Ukrainy`: cuchasny`j stan ta problemy` rozvy`tku [Institutional financial infrastructure of Ukraine: Current State and Problems of Development]. *Finansy` Ukrainy`* [Finance of Ukraine], 12, 3—21 [in Ukrainian].

7. L'ovochkin, S. Oparin, V. Fedosov, V. (2008). Finansova infrastruktura ry`nkovoyi ekonomiky`: konceptual`ni pidhody` [Financial market economy infrastructure: conceptual approaches]. *Ekonomika Ukrainy`* [Economy of Ukraine], 11, 57—72 [in Ukrainian].

8. Berger, P. Lukman, T. (1995). *Social`noe konstruirovaniye real`nosti: traktat po sociologii znaniya* [Social Construction of Reality: a treatise on the sociology of knowledge]. Moskva: Medium [in Russian].

9. Verkhovna Rada of Ukraine. (1999). *Pro buxhelters`ky`j oblik ta finansovu zvitnist` v Ukraini*

[On Accounting and Financial Reporting in Ukraine] (Low № 996-XIV, July 16). Retrieved from zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14 [in Ukrainian].

10. Needles, Jr. B. E. *Financial Accounting* / B. E. Needles, Jr. — 3rd ed. — Boston : Houghton Mifflin Company, 1989. — 791 p.

10. Needles, Jr. B. E. (1989). *Financial Accounting*. Boston : Houghton Mifflin Company.

11. *Collins English Dictionary and Thesaurus*. (1998). Glasgow : Harper Collins Publishers.

12. *Encyclopedia Britannica*. (n. d.). Retrieved from <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/3044/accounting>.

13. *Investopedia*. (n. d.). Retrieved from <http://www.investopedia.com/terms/a/accounting.asp#axzz28FgC9K00>.

14. Ryazanova, N. S. (2002). *Finansove raxivny`ctvo* [Financial Accounting]. Ky`yiv: Znannya-Pres [in Ukrainian].

15. Bezverxy`j, K. V., Bochulya, T. V. (2014). *Informacijny`j kompleks oblikovoyi sy`stemy` ta zvitnist` v Ukraini* [Information complex accounting systems and reporting in Ukraine]. Ky`yiv: CUL [in Ukrainian].

16. Holov, S. F., Kostyuchenko, V. M. (2000). *Buxhelters`ky`j oblik za mizhnarodny`my` standartamy`* [Accounting according to international standards]. Ky`yiv: Ekauntinh [in Ukrainian].

17. Holov, S. F., Yefy`menko, V. I. (1996). *Finansovy`j ta upravlyns`ky`j oblik* [Financial and management accounting]. Ky`yiv: Avtointerservis [in Ukrainian].

18. Lovins`ka, L. H., Stefanyuk, I. B. (2006). *Orhanizaciya buxhelters`koho obliku ta finansovoho kontrolyu v suchasny`x umovax hospodaryuvannya v Ukrayini* [Accounting and financial control in the current economic conditions in the Ukraine]. Ky`yiv: NDFI [in Ukrainian].
19. Irvine, H. J. (2008). The Global Institutionalization of Financial Reporting: the Case of the United Arab Emirates. *Accounting Forum*, 32 (2), 125—142. Retrieved from <http://qps.ru/ql3f9/>.
20. Fedosov, V. M., Ryazanova, N. S. (2013). Konceptual`ni py`tannya teorii korporaty`vny`x finansiv [Conceptual issues of corporate finance theory]. *Ry`nok cinny`x paperiv Ukrayiny`* [Stock Market of Ukraine], 3—4, 39—55 [in Ukrainian].
21. Kry`sovaty`j, A. I., Fedosov, V. M., Ryazanova, N. S. (2013). Korporaty`vni finansy` v konteksti vy`kly`kiv suchasnoyi innovacijnoyi ekonomiky` [Corporate finance in the context of the challenges of modern innovative economy]. *Finansy` Ukrayiny`* [Finance of Ukraine], 9, 7—27 [in Ukrainian].
22. *Statement of Financial Accounting. Concepts No. 1 : Objectives of Financial Reporting by Business Enterprises*. (1978). Stamford, Conn.: Financial Accounting Standard Board. Par. 9.
23. *Statement of Financial Accounting. Concepts No. 1 : Objectives of Financial Reporting by Business Enterprises*. (1978). Stamford, Conn.: Financial Accounting Standard Board. Par. 5—7 Retrieved from <http://goo.gl/SnKsMV/>.
24. Adda, J. (1996). *La mondialisation de l'economie*. Paris.
25. Movsesyan, A. (1998). Informacionny`e aspekty` globalizacii [Information aspects of globalization]. *Mirovaya e`konomika i mezhdunarodny`e otnosheniya* [World Economy and International Relations], 2, 121—129 [in Russian].
26. *The Global Information Technology Report 2015*. (2015). Geneva: World Economic Forum and INSEAD.
27. Birger, P. (n. d.). Biznes budushhego [Business of future]. *SLON*. Retrieved from <http://slon.ru/insights/1213655/> [in Russian].
28. Kurzweil, R. (2012). *How to Create a Mind: the Secret of Human Thought Revealed*. N. Y. : Viking.
29. United Nations. (2003). *Deklaraciya pry`ncy`piv "Pobudova informacijnoho suspil`stva — hlobal`ne zavdannya u novomu ty`syacholitti"* [Declaration of Principles "Building the Information Society - global challenge in the new millennium"] (December 12). Retrieved from http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_c57 [in Ukrainian].
30. Baby`ch, T. S., Zhy`ber, T. V. (2011). *Makrofinansove byudzhetyuvannya* [Macro-Financial Budgeting]. Ky`yiv: Ky`yivs`ky`j nacional`ny`j universy`tet imeni V. Het`mana [in Ukrainian].
31. David Cameron: The next age of government. (n. d.). *TED*. Retrieved from http://www.ted.com/talks/david_cameron
32. *Transparency & Accountability*. (n. d.). Retrieved from <http://www.mo.gov/government/transparency-and-accountability/>.
33. Elliot, B., Elliot, J. (2008). *Financial accounting and reporting*. London: Prentice Hall.
34. Choi, Ch., Rhee, D.-E., Oh, Y. (2010). *Information and Capital Flows Revisited: the Internet as a Determinant of Transactions in Financial Assets*. Seoul: Korea Institute for International Economic Policy.
35. *McKinsey Global Institute*. (n. d.). Retrieved from <http://www.mckinsey.com/insights/mgi>.
36. Dani finansovoyi zvitnosti bankiv Ukrayiny` [These financial statements of banks Ukraine]. *Nacional`ny`j bank Ukrayiny`* [National Bank of Ukraine]. Retrieved from http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097 [in Ukrainian].
37. Stigler, G. J. (1961). The Economics of Information. *Journal of Political Economy*, vol. 69, Iss. 3, 213—225.
38. Habermas, Yu. (2000). *Strukturni peretvorennya u sferi vidkry`tosti: doslidzhennya katehoriyi hromadyans`ke suspil`stvo* [Structural transformations in openness: the study of civil society category]. L`viv: Litopy`s [in Ukrainian].

39. Xasbulatov, R. I. (2001). *Mirovaya e`konomika* [World economy] (Vol. 1). Moskva: E`konomika [in Russian].
40. The president of Ukraine. (2015). *Stratehiya nacional'noyi bezpeky` Ukrayiny`* [National Security Strategy of Ukraine] (Decree № 287/2015, May 26). Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/287/2015> [in Ukrainian].
41. *Conceptional Framawork for Financial Reporting*. (n. d.). Retrieved from <http://www.iasplus.com/en/standards/other/framework>.
42. Stewart, B. G. (1991). *The Quest for Value : the EVA Management Guide*. N. Y. : Harper Business.
43. Rappaport, A. (1998). *Creating shareholder value : the new standard for business performance*. N. Y. : The Free Press.
44. Welliamson, O. E. (1971). The Vertical Integration of Production: Market Failure Consideration. *American Economic Review*, vol. 61, No. 1, 112—123.
45. Toffler, A., Toffler, H. (2006). *Revolutionary Wealth. How it will be created and how it will change our lives*. N. Y.: Knopf Publisher.
46. *MSCI Delivers the Modern Index Strategy*. (n. d.). Retrieved from http://www.msci.com/products/indexes/country_and_regional/fm/.
47. *Ulhoda pro asociaciyu mizh Ukrayinoyu, z odniyeyi storony`, ta Yevropejs`ky`m Soyuzom, Yevropejs`ky`m spivtovary`stvom z atomnoyi enerhiyi i yixnimy` derzhavamy`-chlenamy`, z inshoyi storony`* [Association Agreement between Ukraine, on one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other hand]. (n. d.). Retrieved from [http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_\(body\).pdf](http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_(body).pdf).
48. *Evoluciya ekonomichnoho rozvy`tku ta ekonomichny`x teorij (problemy` doslidzhennya ta vy`kladannya)* [Evolution of economic development and economic theories (problems of research and teaching)]. (2000). Ky`yiv: KNEU [in Ukrainian].